

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

دانشکده علوم انسانی

پایان نامه جهت دریافت درجه کارشناسی ارشد

رشته جامعه‌شناسی انقلاب اسلامی

عنوان :

شناسایی و ارزیابی عوامل محیطی (داخلی و خارجی) حوزه سیاسی و فرهنگی فضای مجازی برای جمهوری اسلامی

ایران با استفاده از الگوی SWOT

استاد راهنما:

دکتر زاهد غفاری هاشجین

استاد مشاور:

دکتر عبدالرضا بیگی نیا

دانشجو:

سید محسن نصرت آبادی

زمستان ۱۳۹۳

شماره: تاریخ:	اظهارنامه دانشجو	 دانشگاه شاهد
------------------	------------------	---

اینجانب سید محسن نصرت آبادی دانشجوی کارشناسی ارشد رشته جامعه شناسی گرایش انقلاب اسلامی دانشکده علوم انسانی دانشگاه شاهد، گواهی می‌دهم که پایان‌نامه / رساله تدوین شده حاضر با عنوان: "شناسایی و ارزیابی عوامل محیطی (داخلی و خارجی) حوزه سیاسی و فرهنگی فضای مجازی برای جمهوری اسلامی ایران با استفاده از الگوی SWOT" به راهنمایی استاد محترم جناب آقای دکتر زاهد غفاری هشیجین توسط شخص اینجانب انجام و صحت و اصالت مطالب تدوین شده در آن، مورد تأیید است و چنانچه هر زمان، دانشگاه کسب اطلاع کند که گزارش پایان‌نامه / رساله حاضر صحت و اصالت لازم را نداشته، دانشگاه حق دارد، مدرک تحصیلی اینجانب را مسترد و ابطال نماید؛ همچنین اعلام می‌دارد در صورت بهره‌گیری از منابع مختلف شامل: گزارش‌های تحقیقاتی، رساله، پایان‌نامه، کتاب، مقالات تخصصی و غیره، به منبع مورد استفاده و پدید آورنده آن به طور دقیق ارجاع داده شده و نیز مطالب مندرج در پایان‌نامه / رساله حاضر تاکنون برای دریافت هیچ نوع مدرک یا امتیازی توسط اینجانب و یا سایر افراد به هیچ کجا ارائه نشده است. در تدوین متن پایان‌نامه / رساله حاضر، چارچوب (فرمت) مصوب تدوین گزارش‌های پژوهشی تحصیلات تکمیلی دانشگاه شاهد به طور کامل مراعات شده و نهایتاً این که، کلیه حقوق مادی ناشی از گزارش پایان‌نامه / رساله حاضر، متعلق به دانشگاه شاهد می‌باشد.

نام و نام خانوادگی دانشجو (دست‌نویس): **سید محسن نصرت آبادی**

امضاء دانشجو:

تاریخ: ۹۴/۱۲/۲۶

بسمه تعالی

معاونت آموزشی و تحصیلات تکمیلی
دفتر تحصیلات تکمیلی

تاریخ:

صورتجلسه دفاع پایان نامه کارشناسی ارشد

جلسه دفاع پایان نامه کارشناسی ارشد آقای سید محسن نصرت آبادی دانشجوی مقطع کارشناسی ارشد رشته جامعه شناسی انقلاب اسلامی به شماره دانشجویی ۹۸۱۷۵۵۶۰۶ ارزش ۸ واحد، رأس ساعت ۱۰ صبح، روز دوشنبه، مورخ ۹۳/۱۱/۶ در محل آمفی تئاتر دانشکده علوم انسانی دانشگاه شاهد، تحت عنوان:

"شناسایی و ارزیابی عوامل محیطی (داخلی و خارجی) حوزه سیاسی و فرهنگی فضای مجازی برای جمهوری اسلامی ایران با استفاده از الگوی swot"

تشکیل گردید.

کمیته داوری پایان نامه کارشناسی ارشد پس از استماع دفاعیات و طرح پرسش های لازم در زمینه علمی و تحقیقاتی مرتبط با پایان نامه نامبرده، ارزشیابی نهایی خود را به شرح ذیل، اعلام نمودند: **بسیار خوب (به عدد) ۱۸/۹۹ تا ۱۶/۹۹** و با درجه **بسیار خوب** مورد تایید قرار گرفت/نگرفت.

امتیازات، طبق ماده ۲۰ آیین نامه آموزشی دوره کارشناسی ارشد ناپیوسته، مصوب جلسه ۷۱۴ مورخ ۸۸/۱/۱۵ وزارت علوم، تحقیقات و فناوری: عالی: ۱۹ تا ۲۰، بسیار خوب: ۱۸/۹۹ تا ۱۶/۹۹، خوب: ۱۷/۹۹ تا ۱۶/۹۹، قابل قبول: ۱۵/۹۹ تا ۱۴/۹۹، غیر قابل قبول: نمره کمتر از ۱۴

اعضای کمیته داوری پایان نامه کارشناسی ارشد	نام و نام خانوادگی	مرتبۀ علمی	نام دانشگاه	امضاء
استاد راهنمای اول	دکتر زاهد غفاری	دانشیار	شاهد	
استاد راهنمای دوم (در صورت وجود)				
استاد مشاور اول	دکتر عبدالرضا بیگی نیا	استاد	شاهد	
استاد مشاور دوم (در صورت وجود)				
داور داخلی	دکتر عباس کشاورز شکری	دانشیار	شاهد	
داور خارجی	دکتر یوسف ترابی	استاد		
نماینده تحصیلات تکمیلی (بدون نمره)	دکتر ناهید طالبی	استاد	شاهد	

توضیحات ناظر تحصیلات تکمیلی:

- نیاز به اصلاح حساب داور (مجهز می شود)

امضاء

نام و نام خانوادگی ناظر تحصیلات تکمیلی: **شاهد غفاری** تاریخ: **۹۳/۱۱/۶**

تقدیم بہ

آخرین ذخیرہ الہی، حضرت بقیۃ اللہ الاعظم (ارواحنا للہ الفداء)

روح بنیانگذار انقلاب اسلامی ایران، حضرت امام خمینی (رہ)

ارواح طیہ شہدا...

تقدیر و شکر

به مصداق «من لم یسکر المخلوق لم یسکر الخالق» بسی شایسته است از استاد فریخته و فرزند جناب آقای دکتر زاهد غفاری، شبحین و نیز استاد کرامی جناب آقای دکتر عبدالرضا بیکینی نیا و همچنین استادان شایسته و دلسوز گروه جناب آقای دکتر کشاورز شگری و جناب آقای دکتر مرشدی زاد که با کرامتی چون خورشید، سرزمین دل را روشنی بخشیدند و گلشن سرای علم و دانش را بار بار بهمانی های کار ساز و سازنده بارور ساختند؛ تقدیر و شکر نمایم.

معاملت ز عرش برتر باد همیشه توست اندیشه ات مظفر باد
به نکته های دلاویز و گفته های بلند صحیفه های سخن از تو علم پرور باد

از محضر ارز شمن پدر و مادر عزیزم به خاطر همه ی تلاشهای محبت آمیزی که در دوران مختلف زندگی ام انجام داده اند و با مهربانی چگونگی زیستن را به من آموخته اند.

از همسر عزیز و مهربانم که در طول تحصیل همراه و همگام من بوده است.

چکیده

پژوهش حاضر با هدف «شناسایی و ارزیابی عوامل محیطی (داخلی و خارجی) حوزه سیاسی و فرهنگی فضای مجازی برای جمهوری اسلامی ایران با استفاده از الگوی SWOT» انجام شده است. این پژوهش از لحاظ هدف کاربردی و به لحاظ روش از نوع توصیفی-تحلیلی بوده و گردآوری داده ها به شیوه پیمایش با استفاده از پرسشنامه مبتنی بر تکنیک دلفی صورت گرفته است. پس از مطالعه و شناسایی عوامل و دسته بندی آنها در قالب (قوت‌ها، ضعف‌ها، فرصت‌ها، و تهدیدها) پرسشنامه مرحله اول و دوم مبتنی بر طیف چهار گزینه ای تهیه و در اختیار کارشناسان و صاحب‌نظران این حوزه قرار گرفت. روایی محتوایی ابزار بر اساس نظرات صاحب‌نظران مورد تأیید قرار گرفت و پایایی آن نیز بر اساس الفای کرونباخ ۰,۷۴۷ به دست آمد. پس از جمع آوری داده‌های مورد نیاز از طریق پرسشنامه، داده‌های تحقیق با استفاده از نرم افزار SPSS و با بهره گیری از روش‌های آمار توصیفی و استنباطی مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت. با استفاده از آزمون T تک متغیره، میانگین مولفه‌های مربوط به هر یک از متغیرهای چهارگانه تحقیق آزمون شدند. همچنین با بهره گیری از آزمون فریدمن کلیه متغیرهای تحقیق رتبه بندی شدند. با استفاده از الگوی تحلیل فرد آر.دیوید، ۵ مولفه از هر یک از متغیرهای چهارگانه (نقاط قوت و ضعف، فرصت‌ها و تهدیدها) ارزیابی شد. در نهایت عدد به دست آمده از جمع جبری متغیرهای نقاط قوت و ضعف، برای محیط داخل مثبت است (۲/۱). همچنین جمع جبری متغیرهای فرصت‌ها و تهدیدها، برای محیط خارجی مثبت (۳) است. با توجه به حصول دو میانگین در حد متوسط، وضعیت فضای مجازی جمهوری اسلامی ایران در منطقه متوسط (خانه ۵ از ماتریس ۹ خانه ای فرد آر.دیوید) قرار گرفت. نتایج تحقیق نشان می دهد که در مجموع، وضعیت فضای مجازی برای جمهوری اسلامی ایران، در منطقه یکم دستگاه مختصات یا ربع اول مختصات مدل SWOT فرد آر.دیوید قرار گرفت. این ناحیه در تحلیل استراتژیک موسوم به ناحیه و یا منطقه SO (منطقه وجود قوت‌ها و فرصت‌ها) است.

واژگان کلیدی: فضای مجازی، SWOT، تحلیل استراتژیک، سیاسی، فرهنگی، عوامل محیطی، جمهوری اسلامی ایران.

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۱	فصل اول: کلیات تحقیق.....
۲	الف. بیان مسأله.....
۴	ب. اهمیت و ضرورت تحقیق.....
۵	ت. اهداف تحقیق.....
۶	ث. سؤالات تحقیق.....
۶	ج. تعریف مفاهیم.....
۸	چ. روش انجام تحقیق.....
۹	د. ابزار گردآوری داده ها.....
۱۰	ذ. جامعه آماری.....
۱۰	ر. روش تجزیه و تحلیل داده ها.....
۱۰	ز. سازمان دهی فصول.....
۱۱	فصل دوم- مبانی نظری و پیشینه تحقیق.....
۱۳	بخش اول: چهارچوب نظری.....
۱۳	۱.۱.۲. پیشینه نظری.....
۱۶	۲.۱.۲. ویژگی ها و شاخص های جهانی شدن در فضای مجازی.....
۱۷	۲.۱.۳. زمان در فضای مجازی.....
۱۸	۲.۱.۴. مزایای استفاده از فضای مجازی.....
۱۸	۲.۱.۵. پیامدهای منفی استفاده از فضای مجازی.....
۱۹	۲.۱.۶. ژئوپولیتیک فضای مجازی.....
۲۱	۲.۱.۷. استعمار اطلاعاتی در فضای مجازی.....
۲۲	۲.۱.۸. جنگ نرم در فضای شبکه های اجتماعی مجازی.....
۲۲	بخش دوم: عوامل محیطی حوزه سیاسی و فرهنگی فضای مجازی.....
۲۳	۲.۲.۱. عوامل محیطی حوزه فرهنگی فضای مجازی.....
۲۳	۲.۲.۱.۱. اثرات استفاده از اینترنت بر انزوای اجتماعی.....
۲۴	۲.۲.۱.۲. فضای مجازی و سرمایه اجتماعی.....

.....	۲۵	۲. ۱. ۳. جهانی شدن و ارزش های اخلاقی خانواده
.....	۲۶	۲. ۱. ۴. دین در فضای مجازی
.....	۲۶	۲. ۱. ۵. جهان مجازی و دو فضایی شدن فرهنگ ها
.....	۲۸	۲. ۱. ۶. فضای مجازی و مدگرایی
.....	۲۹	۲. ۱. ۷. هویت مجازی در فضای مجازی
.....	۳۰	۲. ۲. ۲. عوامل محیطی حوزه فرهنگی فضای مجازی
.....	۳۰	۲. ۲. ۱. فضای مجازی و فراغت
.....	۳۱	۲. ۲. ۲. اینترنت و توسعه سیاسی
.....	۳۲	۲. ۲. ۳. نقش شبکه های اجتماعی در بیداری اسلامی
.....	۳۳	۲. ۲. ۴. شبکه های اجتماعی بستر نظارت
.....	۳۴	۲. ۲. ۵. هویت خانوادگی
.....	۳۵	۲. ۲. ۶. چالش های امنیتی در فضای مجازی
.....	۳۶	۲. ۲. ۷. هویت ملی در فضای مجازی
.....	۳۷	۲. ۲. ۸. تحولات مفهوم مرز در فضای سیاسی مجازی
.....	۳۸	بخش سوم: پیشینه تحقیق
.....	۴۶	فصل سوم- روش شناسی تحقیق
.....	۴۷	۳. ۱. مقدمه
.....	۴۸	۳. ۲. روش شناسی تحقیق
.....	۴۸	۳. ۲. ۱. تحقیق کاربردی
.....	۴۸	۳. ۲. ۲. تحقیق توصیفی
.....	۴۹	۳. ۳. جامعه آماری تحقیق
.....	۴۹	۳. ۳. ۱. روش های جمع آوری داده ها
.....	۵۲	۳. ۳. ۲. ابزار سنجش تحقیق
.....	۵۷	۳. ۳. ۳. روایی و پایایی ابزار
.....	۵۹	۳. ۳. ۴. روش تجزیه و تحلیل داده ها
.....	۶۱	۳. ۳. ۵. روش ها و آزمون های آماری تحقیق

فصل چهارم: تجزیه و تحلیل داده‌های تحقیق	۶۲
۴. ۱. مقدمه	۶۳
۴. ۲. تحلیل داده‌ها با استفاده از آمار توصیفی	۶۳
۴. ۲. ۱. بررسی ویژگی‌های جمعیت شناختی	۶۳
۴. ۲. ۱. ۱. جنسیت پاسخ دهندگان	۶۴
۴. ۲. ۱. ۲. توزیع فراوانی پاسخ دهندگان بر حسب سن	۶۵
۴. ۲. ۱. ۳. توزیع فراوانی پاسخ دهندگان بر حسب سطح تحصیلات	۶۶
۴. ۲. ۱. ۵. توزیع فراوانی پاسخ دهندگان از نظر سابقه خدمت	۶۸
۴. ۳. یافته‌های توصیفی پژوهش مربوط به متغیرهای تحقیق	۶۹
۴. ۳. الف. محیط داخلی - نقاط قوت	۶۹
۴. ۳. ب. محیط داخلی - ضعف‌ها	۸۱
۴. ۳. ج. محیط خارجی - فرصت‌ها	۸۴
۴. ۳. د. محیط خارجی - تهدیدها	۸۷
۴. ۵. یافته‌های تحلیلی پژوهش	۹۰
۴. ۵. ۱. آزمون T تک نمونه‌ای برای ابعاد محیطی	۹۱
۴. ۵. ۱. ۱. آزمون T تک نمونه‌ای برای مولفه‌های متغیر نقاط قوت	۹۱
۴. ۵. ۱. ۲. آزمون T تک نمونه‌ای برای مولفه‌های متغیر نقاط ضعف	۹۳
۴. ۵. ۲. آزمون T تک نمونه‌ای برای ابعاد محیط خارجی	۹۵
۴. ۵. ۲. ۱. آزمون T تک نمونه‌ای برای مولفه‌های متغیر فرصت‌ها	۹۶
۴. ۵. ۲. ۲. آزمون T تک نمونه‌ای برای مولفه‌های متغیر تهدیدها	۹۸
۴. ۶. سنجش ابعاد محیط با استفاده از الگوی SWOT (فرد آر. دیوید)	۱۰۱
فصل پنجم: نتیجه‌گیری و پیشنهادها	۱۰۸
۵. ۱. ۱. نتایج حاصل از تحلیل‌های آمار توصیفی	۱۰۹
۵. ۲. ۱. ویژگی‌های جمعیت شناختی پاسخ دهندگان	۱۰۹
۵. ۲. ۱. ۱. ترکیب جنسیتی پاسخ دهندگان	۱۰۹
۵. ۲. ۱. ۲. ترکیب سنی پاسخ دهندگان	۱۰۹

۱۱۰	۵. ۲. ۱. ۱. وضعیت سنوات خدمت پاسخ دهندگان.....
۱۱۰	۵. ۲. ۲. وضعیت عوامل محیطی.....
۱۱۰	۵. ۲. ۱. ۱. وضعیت متغیر "نقاط قوت".....
۱۱۱	۵. ۲. ۱. ۲. وضعیت متغیر "نقاط ضعف".....
۱۱۲	۵. ۲. ۱. ۳. وضعیت متغیر "فرصت ها".....
۱۱۴	۵. ۲. ۱. ۴. وضعیت متغیر "تهدیدها".....
۱۱۵	۵. ۱. ۲. نتایج حاصل از تحلیل های آمار استنباطی.....
۱۱۶	۵. ۳. ۱. بررسی وضعیت متغیرهای تحقیق با استفاده از آزمون T تک نمونه ای.....
۱۱۶	۵. ۳. ۱. ۱. وضعیت مؤلفه های متغیر "نقاط قوت".....
۱۱۶	۵. ۳. ۱. ۲. وضعیت مؤلفه های متغیر "نقاط ضعف".....
۱۱۶	۵. ۳. ۱. ۳. وضعیت مؤلفه های متغیر "فرصت ها".....
۱۱۷	۵. ۳. ۱. ۴. وضعیت مؤلفه های متغیر "تهدیدها".....
۱۱۷	۵. ۳. ۲. نتایج به دست آمده از آزمون فریدمن.....
۱۱۷	۵. ۳. ۲. ۱. وضعیت مؤلفه های متغیر "نقاط قوت".....
۱۱۷	۵. ۳. ۲. ۲. وضعیت مؤلفه های متغیر "نقاط ضعف".....
۱۱۷	۵. ۳. ۲. ۳. وضعیت مؤلفه های متغیر "فرصت ها".....
۱۱۸	۵. ۳. ۲. ۴. وضعیت مؤلفه های متغیر "تهدیدها".....
۱۱۸	۵. ۱. ۳. بحث و نتیجه گیری.....
۱۱۸	۵. ۴. ۱. محیط داخلی: متغیر "نقاط قوت".....
۱۲۰	۵. ۴. ۲. محیط داخلی: متغیر "نقاط ضعف".....
۱۲۱	۵. ۴. ۳. محیط خارجی: متغیر "فرصت ها".....
۱۲۳	۵. ۴. ۴. محیط خارجی: متغیر "تهدیدها".....
۱۲۴	۵. ۴. ۱. نتایج تحقیق.....
۱۲۵	۵. ۶. ۲. پیشنهادهای کاربردی.....
۱۲۸	۵. ۶. ۲. پیشنهادهای پژوهشی.....
۱۲۸	۵. ۷. محدودیت های تحقیق.....

۱۳۰.....	منابع و مأخذ
۱۳۵.....	پیوست ها
۱۳۵.....	پیوست شماره ۱
۱۴۸.....	پیوست شماره ۲

فصل اول

کلیات تحقیق

الف - بیان مسئله

پدیده جهانی شدن مبین موج جدیدی از تحولات در بسیاری از عرصه‌های زندگی بشری برای حذف محدودیت‌های جغرافیایی و سرزمینی در زمینه ارتباطات و یکسان سازی فرهنگی است. جهانی شدن در واقع به معنی وابستگی متقابل جامعه جهانی است. جهانی شدن صرفاً به عنوان یک فرایند رشد وحدت جهانی نبوده بلکه به عنوان عاملی برای ترتیب یابی مجدد زمان و مکان در زندگی بشری است. به عبارتی زندگی انسانی از فعالیت‌ها و رویدادهایی تأثیر می‌پذیرد که خارج از زمینه‌های اجتماعی او هست که در آن فعالیت‌های روزمره خود را انجام می‌دهد (گیدنز، ۱۳۸۳: ۵۶۸).

جهانی شدن دارای ویژگی‌هایی است که می‌توان به روند رو به رشد گرایش به بهره‌گیری از فرصت‌های حضور جهانی کشورها در ابعاد مختلف اقتصادی، سیاسی، فرهنگی، اجتماعی، محیطی، علمی، مذهبی اشاره کرد. تغییرات در تجارت و روابط اقتصادی و ظهور شرکت‌های فراملیتی در زمینه اقتصاد، باز تعریف حاکمیت ملی، مرزهای ملی و امنیت ملی در زمینه سیاست، توسعه روز افزون رسانه‌های گروهی و تغییر در ارزش‌ها و روابط اجتماعی انسان‌ها، نمونه‌هایی از ابعاد جهانی شدن هستند (حمیدی، ۱۳۹۰: ۱۵-۱۱).

از طرفی عصر حاضر که «عصر ارتباطات» نیز نام گذاری شده است، صحنه بروز و ظهور ابزارها و فناوری‌های مدرن اطلاعاتی و ارتباط جمعی از جمله اینترنت، ماهواره، شبکه‌های متنوع و پیشرفته، تلفن همراه و نظایر آنها است و به تبع آن تغییر و دگرگونی در ابعاد و شئون زندگی فردی و اجتماعی انسان‌ها، مناسبات فرهنگی، سیاسی و اقتصادی روی داده است. فضای ایجاد شده که متشکل از ابزارهای ارتباطی، مولفه‌های فردی و اجتماعی و کنش‌های متقابل میان آنها

است، تحت عنوان « فضای مجازی»^۱ مطرح شده است. که می‌تواند به عنوان یکی از ویژگی‌های بارز جهانی شدن و عصر ارتباطات باشد.

فضای مجازی بستری برای فعالیت در تمامی عرصه‌های فردی و اجتماعی، ملی و بین‌المللی و در واقع فضایی مستعد برای جهانی شدن است. از یک سوی فضای مجازی و سهولت ارتباطات، نقش و جایگاه خاصی در جهانی شدن دارد و از دیگر سوی جهانی شدن باعث افزایش دسترسی به شبکه جهانی اطلاعات و درک اهمیت و جایگاه فضای مجازی شده است و در عرصه اطلاعات جهانی شدن تسهیل کننده جریان اطلاعات بر فراز مرزها تلقی می‌شود (محقق منتظری، ۱۳۹۱).

از فضای مجازی در سطوح گسترده استفاده می‌شود که نشانگر ظرفیت بالای این عرصه جهت فعالیت و لزوم برنامه ریزی دقیق و حساب شده برای ورود به این عرصه است. طبق آمار سایت «آمار جهانی اینترنت»^۲ تا دسامبر سال ۲۰۱۱ تعداد کاربران اینترنت در جهان ۲،۲۶۷،۲۳۳،۷۴۲ نفر بوده است، که از این تعداد ۳۶،۵۰۰،۰۰۰ کاربر ایرانی هستند (سایت آمار جهانی اینترنت: ۲۰۱۲). استفاده روز افزون از شبکه‌های اجتماعی، دوست‌یابی، همسر‌یابی، بانکداری اینترنتی، آموزش مجازی، فعالیت هکرها، سرقت اطلاعات، مبادلات اقتصادی، فضای تبلیغاتی گسترده و نظایر آنها گوشه‌ای از ظرفیت‌های این حوزه است.

پیوستن ایران به شبکه جهانی اینترنت به سالهای آغازین دهه ۷۰ برمی‌گردد. در واقع افزایش تصاعدی ضریب نفوذ اینترنت در ایران و در کنار آن نرخ رشد ارائه محتوی در حوزه‌های سیاسی، اجتماعی، فرهنگی، اقتصادی و غیره در قالب سرویس‌هایی مانند پست الکترونیکی، سایت

^۱ Cyberspace

^۲ <http://www.internetworldstats.com/>

ها و وبلاگ ها، تالارهای گفتگو^۱ روی این شبکه جهانی، توجه به ابعاد گوناگون و چالش‌های پیش روی آن را ضروری کرده است و شاید بتوان گفت که هیچ پدیده‌ای در طول سال‌های اخیر به اندازه اینترنت در ایران رشد صعودی نداشته است (شیرودی، ۱۳۸۹: ۱۸۴-۱۸۵).

از این روی اشراف کامل و به روز، نسبت به عوامل محیطی حوزه سیاسی و فرهنگی فضای مجازی در سطح داخلی و خارجی، و شناخت آثار چشمگیر آن در ابعاد فردی و اجتماعی، به منظور صیانت از آسیب‌های ناشی از آن و برخورد هوشمندانه با این فضا اهمیت دارد. همچنین مواجهه فعال و خردمندانه با فضای مجازی، جهت بهره‌گیری حداکثری از فرصت‌های متصور برای آن در راستای پیشبرد اهداف انقلاب اسلامی، از بایسته‌های پژوهش در این زمینه است. «حوزه فضای مجازی به اندازه انقلاب اسلامی اهمیت دارد.» (مقام معظم رهبری، ۱۳۹۰).

در زمینه نقاط ضعف می‌توان به مواردی از جمله سطح پایین دانش عمومی آحاد جامعه در زمینه‌های مرتبط با فناوری اطلاعات و فضای مجازی و عدم شناخت صحیح خدمات و امکانات مورد ارائه با استفاده از این فناوری اشاره نمود. همچنین یکی از الزامات عصر اطلاعات، اطمینان و اعتماد عمومی در مورد امنیت اطلاعات شخصی موجود در شبکه‌های اطلاعاتی است (حسن بیگی، ۱۳۸۳: ۹۱-۹۲). درباره تهدیدات فضای مجازی برای جمهوری اسلامی ایران می‌توان به مواردی از جمله در بعد امنیتی به جاسوسی اینترنتی، آموزش‌های مخرب و حملات سایبری اشاره نمود. در بعد سیاسی نیز می‌توان به ایجاد گروه‌های سیاسی مجازی، انتقال مستقیم اندیشه‌ها و دیدگاه‌های جریان‌های معاند، ایجاد گروه‌های فشار و ذی نفوذ مجازی، سایبر تروریسم، دموکراسی دیجیتالی، مکانیسم‌های جدید شایعه‌سازی اشاره نمود. در بعد فرهنگی نیز می‌توان به

^۱ Chat Room

مواردی مانند انتقال هنجارها و نرم‌های ارزشی و اخلاقی غربی، بستر سازی بیشتر برای تهاجم فرهنگی، چالش‌های انتقادی در مباحث دینی و مذهبی اشاره کرد (عباسی و هاشمی، ۱۳۸۹: ۶۰-۶۱). همچنین در زمینه فرصت‌های فضای مجازی برای جمهوری اسلامی ایران در بعد فرهنگی می‌توان به الگوسازی و ترویج فرهنگ متعالی دینی و بیداری اسلامی در گستره جهانی، امکان انتقال سریع و وسیع اندیشه و فرهنگ ناب اسلامی به جهان اشاره نمود. همچنین شکستن انحصار علمی غرب و اطلاع آسان از علوم و مرزهای آن، در دسترس بودن کتاب‌ها و مقالات علمی به زبان‌های مختلف دنیا و نیز در بعد سیاسی می‌توان به اتحاد شبکه‌ای نخبگان متعهد در برابر استکبار جهانی، افزایش اشراف اطلاعاتی برای کشور و افزایش بازدارندگی دفاعی، امکان توسعه و توانمند سازی سرمایه انسانی نظام از طریق توسعه شبکه ملی اطلاعات از جمله این موارد است (شهریاری، ۱۳۹۱: ۵۵-۵۶).

با توجه به اهمیت مطالب مطرح شده و بر اساس الگوی SWOT، با بهره‌گیری از نظرات دست‌اندرکاران و کارشناسان حوزه فضای مجازی عوامل محیطی بر اساس الگوی برنامه‌ریزی و مدیریت استراتژیک و به طور خاص بر اساس الگوی فرد آر. دیوید شناسایی و احصاء خواهد شد. پس از جمع‌آوری داده‌های مورد نیاز از طریق پرسشنامه، حداقل ۱۰ و حداکثر ۲۰ عامل فهرست می‌شود و در نهایت با استفاده از ماتریس ارزیابی و تحلیل عوامل محیطی (داخلی و خارجی) وضعیت کشور در استفاده از قوت‌ها و به حداقل رساندن ضعف‌ها، و نیز وضعیت کشور در استفاده از فرصت‌ها و اجتناب از تهدیدها نشان داده می‌شود. بر این اساس این پژوهش در پی پاسخ به این سوال اصلی است که: "عوامل محیطی (داخلی و خارجی) حوزه

سیاسی و فرهنگی فضای مجازی برای جمهوری اسلامی ایران کدامند و اهمیت و اولویت آنها چگونه است؟

ب- اهمیت و ضرورت تحقیق

۱- فواید نظری

- ۱-۱- شناخت ویژگی‌ها و شاخص‌های جهانی شدن در حوزه فضای مجازی؛
- ۲-۱- شناخت عوامل محیطی (داخلی و خارجی) فضای مجازی و آثار چشمگیر آن در ابعاد سیاسی و فرهنگی؛
- ۳-۱- توسعه دانش مواجهه با فضای مجازی جهت بهره‌گیری از فرصت‌های آن در ابعاد سیاسی و فرهنگی.

۲- فواید عملی

- ۱-۲- شناسایی نقاط قوت و ضعف حوزه سیاسی و فرهنگی فضای مجازی و ارائه راهکارهایی جهت سرمایه‌گذاری و توسعه فعالیت‌های بومی در زمینه فضای مجازی برای ارائه خدمات مفید به اقشار گوناگون در راستای اهداف انقلاب اسلامی.
- ۲-۲- استخراج شاخص‌ها و سنجه‌های قابل اندازه‌گیری جهت بررسی و رتبه‌بندی فعالیت‌ها در فضای مجازی، جهت استفاده در حوزه محدود سازی دسترسی کاربران و مقابله عملی با تهدیدات.

۲-۳- آشنا ساختن متولیان و کارگزاران حوزه فضای مجازی با عوامل محیطی خارجی

این حوزه برای سیاست گذاری و تصمیم گیری جهت صیانت از آسیب‌های

ناشی از آن.

۲-۴- ارائه مصداق‌های عملی در زمینه تهدیدات و فرصت‌های فضای مجازی در ابعاد

سیاسی و فرهنگی.

ت- هدف‌های تحقیق

هدف اصلی

- شناسایی، ارزیابی و اولویت بندی عوامل محیطی (داخلی و خارجی) حوزه

سیاسی و فرهنگی فضای مجازی برای جمهوری اسلامی ایران با استفاده از

الگوی SWOT

اهداف فرعی

۱- شناسایی، ارزیابی و اولویت بندی نقاط قوت (محیط داخلی) حوزه سیاسی و

فرهنگی فضای مجازی برای جمهوری اسلامی ایران

۲- شناسایی، ارزیابی و اولویت بندی نقاط ضعف (محیط داخلی) حوزه سیاسی و

فرهنگی فضای مجازی برای جمهوری اسلامی ایران

۳- شناسایی، ارزیابی و اولویت بندی فرصت‌های (محیط خارجی) حوزه سیاسی و

فرهنگی فضای مجازی برای جمهوری اسلامی ایران

۴- شناسایی، ارزیابی و اولویت بندی تهدیدهای (محیط خارجی) حوزه سیاسی و

فرهنگی فضای مجازی برای جمهوری اسلامی ایران.

ث- سوال‌های تحقیق

۱- سوال اصلی

- عوامل محیطی (داخلی و خارجی) حوزه سیاسی و فرهنگی فضای مجازی برای

جمهوری اسلامی ایران کدامند؟

۲- سوالات فرعی

۱-۲- نقاط قوت حوزه سیاسی و فرهنگی فضای مجازی برای جمهوری اسلامی

ایران، کدامند؟

۲-۲- نقاط ضعف حوزه سیاسی و فرهنگی فضای مجازی برای جمهوری اسلامی

ایران، کدامند؟

۳-۲- فرصت‌های حوزه سیاسی و فرهنگی فضای مجازی برای جمهوری اسلامی

ایران، کدامند؟

۴-۲- تهدیدهای حوزه سیاسی و فرهنگی فضای مجازی برای جمهوری اسلامی

ایران، کدامند؟

ج- تعریف مفاهیم

جهانی شدن: بحث جهانی شدن هم به در هم فشرده شدن جهان و هم تراکم آگاهی نسبت به

جهان به عنوان یک کل دلالت دارد. در هم فشرده شدن جهان به حضور همه جایی وسایل